

סגנונות קולנועיים

כתבה וערכה

טל מור חזן

אומנות הקולנוע מעוררת שאלות רבות

- לאורך שנות קיומו, מאז 1895, ניסו חוקרים רבים להבין את המדיום הקולנועי, ולנסח לעצמם (ולאחרים) את התשובות לשאלות רבות שהתעוררו בהם:
- מיהו יוצר הסרט?
- כיצד הסרט משפיע עלינו, הצופים?
- מה הקשר בין הקולנוע לבין החברה בה הוא נוצר?
- מה הקשר בין הקולנוע לבין האמנויות שקדמו לו?
- מהי המהות של הקולנוע?
- **מה הקשר בין הקולנוע לבין המציאות?**

המרחק מהמציאות - ככלי לניתוח וחלוקה של סרטים

- ברור לנו שהקולנוע הוא לא המציאות, אבל גם ברור שיש לקולנוע מערכת יחסים מעניינת ומורכבת עם המציאות.
- מערכת היחסים הזו העסיקה חוקרים רבים, וגם קולנוענים רבים.
- אחדים מהם השתמשו בשאלת הקירבה (או הרחוק) מן המציאות כשיטה למיון סרטים.
- הם ציירו סקאלה, שבצד אחד שלה הציבו את הסרטים המציאותיים ביותר, ובצד הנגדי את הסרטים הכי פחות מציאותיים.
- באמצע נמצאים כל הסרטים שהם לא זה ולא זה - לא מציאותיים מדי, אבל גם לא פנטסטיים, בדיוניים, מדי.

סקאלת הסגנונות

קלאסיציזם

- רוב הסרטים שאנו רואים נמצאים על הסקאלה של הבימוי הקלאסי, שבו משתמשים באמצעי המבע כך שהם ישרתו את הסיפור והם עצמם יהיו בלתי מורגשים. אמצעי המבע הקלאסיים מייצרים תחושה ש"הסיפור מספר את עצמו". הדגש הוא בכלים שמטרתם פונקציונלית לחלוטין – יש להם תפקיד למלא, והם לא מבליטים את עצמם. תפקידם להעביר מידע, ליצור הזדהות עם הגיבור ולעודד מעורבות רגשית בסיפור.

פורמליזם

- בניגוד לסגנון הקלאסי, העיצוב הפורמליסטי מבליט את השימוש באמצעי המבע. בסרט בעל סגנון פורמליסטי השימוש בכלים הקולנועיים לא נעשה לרוב מסיבות פונקציונליות אלא כדי לייצר יופי או רגע פיוטי. "הצורה" של הסרט מודגשת ומובלטת, וכך הצופה צריך להתמודד עם המלאכותיות של הסגנון או להתפעם מיופיו. כלומר, בסרט פורמליסטי אנו שמים לב ליופי ולסגנון ההעמדה והצילום לא פחות מאשר לסיפור עצמו.

ריאליזם

- בניגוד לסגנון הקלאסי, העיצוב הריאליסטי מנסה לייצר תחושה של מציאות, לעומת תחושה של סיפור. הסגנון הריאליסטי אמנם מספר סיפור, אך הדגש הוא בתחושה שמה שאנו רואים מולנו הוא לא סיפור שמספרים לנו אלא מתרחש "באמת" ואנחנו רק מתבוננים.
- הבימוי הריאליסטי לא בהכרח משרת את הדרמה אלא מדגיש אווירה, יומיומיות, תחושת מקום. הוא שם פחות דגש במעשיות של הבחירות ויותר בבניית עולם מציאותי.
- התפיסה מה נתפס ריאליסטי משתנה מתקופה לתקופה לפי קונבנציות ותפיסות חברתיות. למשל, בעבר הושפע הבימוי הריאליסטי מהתיאטרון, אחר כך מיומני החדשות, אחר כך מחדשות הטלוויזיה, ואחר כך מהצילום הביתי. לכן ריאליזם הוא למעשה סגנון ובחירות קולנועיות שמייצרות אצל הצופה חוויה ריאליסטית, והחוויה הזאת תלויה בתקופה, במקום ובקונבנציות.
- הקצנה של כלים ריאליסטיים יכולה להוביל לפורמליזם, שכן הדבר יגרום לצופה לשים פחות לב לסיפור או למציאותיות של העולם ויותר לאופן שבו העולם הזה בנוי ולסגנון הקולנועי.

סקאלת הסגנונות

שלוש הגישות לא מופרדות לחלוטין. סרט יכול להיות קלאסי עם נגיעות פורמליסטיות או ריאליסטי עם רגעים פורמליסטים, ועוד שילובים. כלומר, כל סרט יימצא על איזשהו רצף בין ריאליזם, פורמליזם וקלאסיציזם, וכל סרט יכול גם לכלול שילוב של גישות בימוי בהתאם לרגעים שונים.

סצנת מכות ב-3 סגנונות

פורמליזם

קטע מתוך הסרט
הצרפתי "זה אצלה בדם"
במאי: לאוס קראקס, 1986

קלאסיציזם

קטע מתוך הסרט "זהות
כפולה"
במאי: דאג ליימן, 2002

ריאליזם

קטע מתוך הסרט "רוזטה"
במאים: האחים דארדן, 2004

האם כל סגנון מתאים לכל סרט?

- הסגנון שנבחר לא קשור בהכרח לז'אנר שבו אנו עושים את הסרט.
- אנו יכולים לבחור ז'אנר של מדע בדיוני או אימה, ולעשות אותו בסגנון מאוד ריאליסטי, או להיפך.
- נסתכל על שני קטעי סרטים:
- "הילדים של מחר", אלפונסו קוארון, 2006
- "אינטליגנציה מלאכותית – AI", סטיבן ספילברג, 2001

אז מה ראינו?

- "הילדים של מחר", למרות שהוא סרט מדע-בדיוני, "מתחזה" בעצם לסרט דוקומנטרי (תיעודי). בקטע שראינו משתמש הבמאי בכלים שאנחנו רגילים למצוא בסרטים דוקומנטריים וגם בכתבות טלוויזיה - אין בו מוזיקה, הוא מצולם בשוט אחד.
- ספילברג ב AI לעומת זאת, לא מסתיר לרגע את העובדה שזו לא המציאות היומיומית שלנו. למעשה הוא עושה הכל כדי להדהים אותנו, להראות לנו משהו שלכאורה אפשר רק לדמיין אותו.
- נשווה את אמצעי המבע בין השניים בטבלה.

השוואת אמצעי המבע

הילדים של מחר

- צילום - מצולם במצלמת כתף, כאילו דוקומנטרי.
- עריכה - 3 שוטים: 1. של קבוצת האנשים 2. של הטלוויזיה, 3. שוט ארוך שעוקב אחרי הגיבור עד הפיצוץ. עריכה שקטה ולא מורגשת.
- מוזיקה – מהטלוויזיה.
- פסקול - טלוויזיה, רעשי רחוב, אנשים. כל אלה גורמים לפיצוץ בסוף להיות הרבה יותר מפתיע.
- אפקטים מיוחדים - יש, אבל הם פחות מורגשים – בעיקר ברקע, מאחורי הדמויות (שלטי החוצות)

אינטליגנציה מלאכותית

- צילום - שוטים מרשימים, מסוגננים מאוד. ברור שזו לא המציאות.
- עריכה - המון שוטים. העריכה מייצרת קצב ומתח.
- מוזיקה - מוזיקה דרמטית, מעצימה את המתח וההתרגשות.
- פסקול - רעש מאוד, שילוב של רעשים מוכרים עם רעשים מוזרים ולא מוכרים – בעיקר של הרובוטים ושל המכשירים האלקטרוניים.
- אפקטים מיוחדים - בולטים מאוד, מרשימים מאוד. מצולמים בקלוז-אפ.

סיכום ריאליזם

- סרטים בהם התוכן חשוב מן הצורה. ריאליזם – מציאותי.
- אמצעי המבע מאופיינים בשימוש שמרני של היוצרים.
- הסרטים בנויים כך שהאשליה תישמר ולא תיחשף שום מניפולציה.
- הסרט מציג תמונה אובייקטיבית של העולם הממשי כפי שמבין הצופה.
- היוצרים מעלימים את אישיותם ואין החצנה של הסגנון הקולנועי.
- בסרטים ריאליסטיים ישנו ניסיון של שעתוק המציאות באופן שלא יסגיר פרשנות.

סיכום קלאסיציזם

- ייצוג מסוגן במקצת של המציאות שמתקבלת על ע"י הקהל.
- המטרה של הסרט היא פונקציונאלית: הסרט נועד לבדר.
- ההתמקדות היא על הסיפור וכיצד אמצעי המבע הקולנועי מסייעים לכך.
- הסרטים הקלאסיציסטיים שואפים ליצור הזדהות של הצופה עם הערכיים המוסריים ועם השאיפות של הגיבור.

סיכום פורמליזם

- סרטים בהם הצורה מביעה את התוכן.
- הדגש בסרט הוא על הצורה Form
- הסרטים מסוגננים ומעוותים במכוון כדי לבטא באופן סובייקטיבי את חווית המציאות של היוצרים.
- ישנו רצון לעיצוב מחדש של המציאות.

המרחק מהמציאות - ככלי לניתוח וחלוקה של סרטים

כמה עניינים ושאלות המתעוררים מן ההגדרות:

- מה זה תוכן? מה זו צורה? האם הם הפכים? איך אפשר לעשות הפרדה ביניהם?
- מה זה אשליה, ומהי מניפולציה? מהי אובייקטיביות? האם אפשר לעשות סרט שאין בו מניפולציה? האם אפשר לעשות סרט שאין בו מניפולציה?
- איך יכול יוצר סרטים "להעלים את אישיותו"? לעומת זאת, איך הוא יכול "לבטא באופן סובייקטיבי את אישיותו"?
- מהו סגנון? האם אפשר לעשות סרט יותר מסוגן, או פחות מסוגן?

סיכום השיעור

- התשובות אינן תמיד פשוטות וברורות. בכל סוג של חלוקה יש משהו מלאכותי, כי ה"מצב בשטח" הוא תמיד יותר מורכב.
- אבל אפשר בהחלט להשתמש בסקאלה הזו כדי להבין יותר טוב כיצד הסרט פועל עלינו - באיזו מידה הוא פונה אל ההיגיון והחושים, וגורם להם לפרש את מה שאנחנו רואים כמציאותי/ לא-מציאותי.
- לא ענינו על כל השאלות אבל הצלחנו להגדיר חלוקה על פי 3 תיאוריות קולנועיות בסיסיות.